

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Humanistiska fakulteten

Översättarprogrammet

Institutionen för språk och litteraturer, källspråk engelska

Drabbade eller påverkade?

Jämförande analys av semantiska och stilistiska språkliga
skillnader i en tillbakaöversatt artikel om miljörett

Lovisa Dragstedt

Självständigt arbete, 15 högskolepoäng

Översättarutbildning 1, ÖU2100, Magisterutbildning

VT 2010

Handledare: Pia Köhlmyr

Examinator: Pia Köhlmyr

Sammandrag

I denna uppsats gör jag en tillbakaöversättning av en svensk artikel, som är överförd till engelska, och jämför sedan de två svenska texterna för att uppmärksamma de mest frekventa språkliga skillnaderna som är av vikt för textens innehåll och funktion. I enlighet med artikelns argumenterande stil, som bygger på världsliga fakta, ägnas diskussion åt skiftningarna i verbuttryckens stilnivå, värdeladdning och innebörd, samt de bortfall och tillägg som uppstått, och som mestadels rör satskonnektorer och kulturella aspekter.

Resultatet visar att verbuttrycken i stort håller samma stilnivå i tillbakaöversättningen, att i de fall det rör sig om metaforiska uttryck har den konceptuella metaforiken oftast hängt med i översättningsprocessens båda steg fast ibland antagit annan form, och att den engelska måltexten i flera fall infört metaforiska uttryck utan motsvarighet i källtexten, vilka sedan bevarats i tillbakaöversättningen. Detta är en orsak till att ungefär hälften av tillbakaöversättningens verbuttryck skiljer sig rent betydelsemässigt från källtextens, och en annan orsak är det faktum att måltexten antagit mer generella beteckningar som förlorat betydelsedjup vid översättningen tillbaka till svenska. Vissa satskonnektorer och perspektivmarkörer har fallit bort i den engelska måltexten, och andra har lagts till i endera av översättningarna, vilket innebär en retorisk förlust respektive vinst för texten. Det har också skett kulturella tillägg eller bortfall som en följd av texternas olika målgrupper, den svenska respektive den internationella.

Nyckelord: översättning, tillbakaöversättning, argumenterande artikel, verbuttryck, satskonnektorer.

Innehållsförteckning

1.	Inledning och bakgrund	1
1.1.	Syfte	1
1.2.	Material och metod	2
2.	Stilanalys	3
2.1.	Analys av källtexten	3
2.2.	Analys av den engelska måltexten.....	5
3.	Jämförande analys av tillbakaöversättningen	7
3.1.	Verbuttryck	7
3.2.	Bortfall och tillägg	16
3.2.1.	Bortfall	17
3.2.1.1.	Kausativa satskonnekteror	17
3.2.1.2.	Adversativa satskonnekteror	19
3.2.1.3.	Övriga bortfall	20
3.2.2.	Tillägg	22
3.2.2.1.	Kausativa satskonnekteror	22
3.2.2.2.	Adversativa satskonnekteror	23
3.2.2.3.	Deskriptiva satskonnekteror	23
3.2.2.4.	Kulturella tillägg	24
3.2.2.5.	Övriga tillägg	25
4.	Sammanfattning	28
5.	Slutord	31
	Litteraturförteckning	32

Bilagor

[Bilaga 1 och 2 ingår inte i den elektroniskt publicerade versionen, endast bilaga 3.]

1. Inledning och bakgrund

Översättning innebär en mängd olika val på alla språkliga nivåer, beroende på typ av text och den pragmatiska situationen. Inte minst måste översättaren vara väl medveten om att olika språk har olika förutsättningar till följd av skillnader i fråga om system, form och betydelse – och det är just denna avsaknad av ekvivalens som gör översättning så problematisk. Eftersom språk aldrig överensstämmer på alla nivåer, är det också svårt att med precision jämföra och analysera de skillnader i texten som kan uppstå vid översättning. Ett sätt att överkomma detta hinder och möjliggöra mer konkreta jämförelser är att experimentera med tillbakaöversättningar. Detta innebär att man låter överföra texter till ett annat språk för att sedan översättas tillbaka till källspråket och på så vis kunna jämföras med källtexten på samma språk – en metod som flera språkforskare dragit nytta av. Baker (1992) använder sig av tillbakaöversättningar för att studera ekvivalens på olika nivåer, där hon exempelvis redovisar för hur och varför lexikon, kollokationer, textbindning samt grammatiska och pragmatiska aspekter förändras i översättningsprocessens båda steg. Levý (1998) har utfört en studie som inriktar sig på den stilistiska aspekten, där han med hjälp av tillbakaöversättningar visar på negativa förändringar på ordnivån, i ett försök att exemplifiera ”översättarjargong”.

1.1. Syfte

Syftet med denna uppsats är att göra en tillbakaöversättning till svenska av en svensk artikel, som är överförd till engelska, för att försöka sätta fingret på vilka exakta förändringar och övergripande tendenser till skiftningar i språket som uppstår i tillbakaöversättningen. Genom att jämföra skillnaderna på ett och samma språk, är tanken att det blir möjligt att fastställa förändringarnas typ och effekt med större exakthet, samt att analysera hur vägen dit ser ut, dvs. klarlägga vilka begränsningar och möjligheter i översättningsprocessens båda led som har lett fram till de uppmärksammade språkliga skillnaderna, och vilka eventuella förluster samt vinster detta innebär för texten. Eftersom det rör sig

om en kulturjournalistisk text innebär det att skribenten använder sig av vissa stilgrepp med avsikt att förmedla innehållet på ett effektivt sätt, vilket också är en grundläggande riktlinje i analysen. Innan jag går in på själva jämförelsen av texterna redogör jag därför i kapitel 2 nedan för artikelns stil och funktion. Syftet med stilanalysen är alltså att sätta fokus på de specifika egenskaper som bör bevaras i översättningen, och som därför även blir utgångspunkt för jämförelsen mellan den svenska källtexten och min egen översättning.

1.2. Material och metod

Underlaget för min studie består av artikeln ”Orättvisa miljöer”, skriven av Jonas Ebbesson som är professor i miljörett vid Stockholms universitet, samt den engelska översättningen av Kevin Halliwell, då med titeln ”Environmental injustice”. Båda artiklarna har jag hämtat från Internet ur den europeiska nättidskriften *Eurozine*. Tidskriften har Europa som målgrupp och inriktar sig på kulturjournalistiska artiklar om aktuella teman som översätts vidare till ett antal europeiska språk.

Jag har gått till väga så att jag gjort en tillbakaöversättning av den engelska översättningen ”Environmental injustice”, utan att ”tjuvkika” på den svenska källtexten. Sedan har jag noggrant jämfört min tillbakaöversättning med den svenska källtexten mening för mening, och markerat alla förändringar jag hittat, små som stora. Med siktet inställt på textens syfte och funktion har jag så valt att analysera de dominerande skillnader som är av betydelse. Den engelska måltexten har fått bistå som det mellanled den är i textens processuella förändring, vilken jag refererar till för att förklara orsaken till de skillnader som uppstått i tillbakaöversättningen.

Bilaga 1 och 2 med källtexterna ingår inte i den elektroniskt publicerade versionen av uppsatsen. För tillgång till dessa hänvisas till författaren.

2. Stilanalys

Vid översättning av kulturjournalistiska texter finns det vissa aspekter som är särskilt viktiga att ta hänsyn till. Texten i fråga har dessutom ett speciellt syfte som måste tas i beaktande. I detta avsnitt identifieras de utmärkande stilistiska drag och den funktion hos källtexten som jag anser är väsentliga för en väl grundad analys av skillnaderna mellan de två svenska texterna. Överförelsen av dessa drag till den engelska översättningen kommenteras i underavsnitt 2.2 nedan.

2.1. Analys av källtexten

Artikeln som ligger till grund för min studie är en kulturjournalistisk text av argumenterande slag som bygger på en viss tes skribenten söker övertyga läsaren om: att man i den svenska debatten bör ta sig an frågan om miljö rättvisa. Tesen introduceras redan i artikelns ingress i form av en retorisk fråga, ”varför inte i Sverige?” och resten av artikeln består av olika stödargument som syftar till att stötta grundtesen och påverka läsaren att instämma med de åsikter som läggs fram. Texten strävar också efter att informera och upplysa. Den håller en hög stilnivå med inslag av värdeladdade uttryck och i viss mån komplicerad meningsbyggnad.

Artikeln är, förutom vid ett par avvikande tillfällen, pseudoobjektivt skriven. Det innebär att, fastän skribentens åsikter visserligen starkt färgar innehållet och argumentationen, så ger texten sken av objektivitet eftersom den knappast alls innehåller några bärarbestämda anföringsverb. Inte förrän i slutet av texten tillkännager skribenten sin närvaro med det subjektiva ”Jag har inget att invända ... ” (alla markeringar med fet stil i exemplen i uppsatsen är mina egna). Däremot avslöjar skribenten sin inställning till ämnet genom att använda sig av vad Cassirer (2003:156) kallar för perspektivmarkörer. Exempelvis sägs det att John Rawls studier ”visar övertygande”, där ”övertygande” implicerar att skribenten håller med, liksom ”naturligtvis” i följande mening ger samma effekt: ”det är naturligtvis rimligt att ställa större krav på industrialiserade än fattigare länder”. Även de personliga pronomina ”vi” och ”våra” som förekommer några gånger avslöjar skri-

bentens perspektiv, samtidigt som de skapar en känsla av samhörighet med läsaren. Stilen är i övrigt ren, och det förekommer ytterst få omotiverade bestämningsord.

Skribenten använder sig av olika medel för att argumentera för sin tes och övertyga läsaren. Det förekommer flera exempel och kontraster i texten igenom, vilka är effektiva knep för att påverka läsaren (Cassirer 2003:203). Heradstveit och Bjørge (1996:98) menar att den politiska verkligheten har tre nivåer: fakta i den yttre världen, perceptionen av dessa fakta, och slutligen retoriken – den verklighet som framställs. Skribenten använder sig av dessa tre nivåer genom att först presentera olika sakpremissor, alltså fakta från den verkliga världen i form av exempel från olika länder, vilka följs av direkta jämförelser med motsvarande situationer i Sverige. Till exempel talar han om hur miljörettsliga debatteras flitigt i USA, Indien och Storbritannien, men inte i Sverige. Genom att använda sig av dessa sanningsenliga exempel och väva ihop dem med motsättningar med hjälp av explicita satskonnekteror, som ofta även fungerar som perspektivmarkörer, tvingar skribenten läsaren att reflektera över och ta ställning till de argument som uttrycks i texten. Rent språkligt är det därför viktigt att i översättningen bevara och använda sig av rätt satskonnekteror, för att uttrycka den relevanta attityden till det som sägs. Det handlar ofta om adverb såsom ”däremot”, ”även”, ”tvärtom” m.fl.

Texten innehåller många termer inom miljö och politik, vilka bidrar till den höga stilnivån. Det är naturligtvis nödvändigt att hitta den exakta översättningen av dessa, vilket ställer höga krav på översättaren då det dessutom handlar om ett modernt område som är under ständig utveckling. Enligt Ingo (2007:218) kan det vara en mer ansvarskrävande uppgift att översätta informativa texter som kommunicerar särskild kunskap, än att översätta underhållningslitteratur.

Det förekommer en kombination av verb i artikeln som grovt kan delas in i två grupper. Den första består av verb med formella konnotationer och mer konkret innebörd, vilka har en hög stilnivå och ger texten ett trovärdigt intryck, som till exempel ”lansera”, ”bedriva” och ”fordra”. Den andra består av moderna och värdeladdade verbuttryck, inte sällan metaforiska, som har en medryckande och slående effekt på läsaren, såsom ”skrika högt”, ”gå spårlöst förbi” och ”ge näring till”. Det är själva innebörden och effekten av dessa uttryck som måste bevaras i översättningen, och därför kan deras form komma att variera, utan att betydelsen för den skull förändras. Vid översättning av informativa texter är det inte språkets form som är det viktiga, menar Ingo (2007:218), utan överföringen av själva betydelsen. Samtidigt gäller det

att välja passande uttryck på samma stilnivå och värdeladdning när man översätter dessa verb.

Valet av verb får också andra effekter. Cassirer (2003:197) talar om självsäkerhetsknepet i manipulerande texter. Det går ut på att använda bärarobestämda verb med presupponerad sanningshalt, som alltså inte antyder att det skulle finnas andra värdeomdömen eller perspektiv. Ett exempel är att skriva ”det är”, istället för ”det anses”. Skribenten lyckas på så vis att implicit kommunicera en odiskutabel självsäkerhet, vilket han exempelvis gör i texten i fråga genom att skriva ”erfarenheten visar” istället för ”erfarenheten antyder” eller liknande. Ytterligare en sak som anger säkerhet i det som sägs är de sannolikhetsmarkörer som Cassirer (2003:158) talar om. Dessa anger skribentens förhållning till sanningsvärdet i det som omtalas, och som ”uppenbart” visar på i ”Att miljöbeslut får fördelningseffekter är uppenbart”.

Utöver detta finner vi i källtexten andra retoriska knep som hänvisningar till en känd filosof samt citat från en hyllad svensk politiker, och inte minst de retoriska frågor som har förmågan att subtilt tilltala och involvera läsaren i själva texten. Trots att vissa begrepp och teorier som presenteras i texten också förklaras för läsaren, utstrålar textens allmänna attityd att läsaren inte bara är intelligent, utan att denne även tar del av textens åsikter genom de nämnda stilknepen. Dessa tendenser måste behållas i översättningen för att inte syftet med artikeln ska gå förlorat. Sammanfattningsvis ska det alltså i översättningen sättas fokus på verb-uttryck, satskonnekteror samt perspektivmarkörer. De senare två behandlas i avsnitt 3.2 nedan.

2.2. Analys av den engelska måltexten

Det första som bör noteras är att den engelska översättningen riktar sig till en internationell målgrupp, till skillnad från källtexten som återfanns i en svensk tidskrift och således med svenska läsare i åtanke. Detta innebär att en del rent pragmatiska förändringar har skett i den engelska översättningen, och de tydligaste återfinns på textens makronivå. Strukturen och styckeindelningen stämmer i stort överens med källtextens, förutom själva ingressen som är helt omformulerad. Fokuseringen på Sverige har där strukits helt och ersatts av en mer generell tes om kosmopolitisk miljö rättvisa, för att anpassas till ett internationellt sammanhang och målgrupp. Med tanke på detta är det också en godtagbar lösning, men samtidigt går man miste om en del av syftet med den svenska artikeln, nämligen att argumentera för att frågan om miljö rättvisa ska lyftas fram i den *svenska* debatten. Däremot följer sedan måltexten tro-

get källtextens innehåll om den svenska situationen, så man kan anta att ingressen ändrats mest för att locka en större publik, inte på grund av att själva artikeln skrivits om.

Vidare har titeln gått från det plurala ”orättvisa miljöer” till att bli ”environmental injustice”. Man förlorar härmed den svenska titelns anspelning på miljöer i vid mening, vilket texten sedan går in på – såsom sociala miljöer, bostadsmiljöer och geografiska miljöer, utöver den uppenbara naturaspekten. Den engelska versionen har istället tagit vara på möjligheten att utnyttja nyckeltermen i artikeln, ”environmental justice”, och negerat den på ett elegant sätt med slående effekt. Detta fungerar inte lika väl på svenska, vilket jag kämpat med i min egen översättning, eftersom det negerande prefixet ”o-” i ”miljöorättvisa” lätt flyter samman med själva ordet utan att uppfattas.

De kulturella begrepp och politiska referenser som förekommer i texten har skrivits ut mer explicit, exv. har ”riksdagspartierna” översatts med ”Swedish parliamentary parties“. Miljöpartiet har fått en mer generell och beskrivande beteckning, ”the Green Party”, liksom det svenska ”borgerligt” har blivit ”conservative”. Övriga partier som nämns sammanfaller med deras svenska namn, ”the Social Democrats” och ”the Left Party”. Däremot har man inte förklarat vem Tage Erlander är, vilket kanske hade varit lämpligt med tanke på den tid som gått sedan hans ministerperiod.

Även anföringen har i vissa fall ändrats av pragmatiska skäl: ”trots att vi [svenskarna] har ganska generösa regler“ har blivit ”even though the rules are fairly flexible”. Men längre ner i texten har man emellertid bevarat anföringsformen ”vi”, trots att det fortfarande handlar om svenska förhållanden. Det verkar ändå fungera i sammanhanget, då varje läsare kan relatera det till sin egen situation: ”When did we last hear anyone talking about solidarity with urban areas or groups that are exposed to environmental and health risks?” Frågan är om detta är ett medvetet val av översättaren. Det hade ju faktiskt fungerat lika bra med ”you” istället för ”we”.

Vad gäller satskonnektorerna har de i stort noggrant bevarats i den engelska texten. Det finns dock några undantag där de helt utelämnats, och även ett par tillfällen där de lagts till, vilket jag går in närmare på i avsnittet 3.2. nedan. Även termerna är korrekt översatta, trots att begreppen många gånger inte är helt ekvivalenta, utan de engelska motsvarigheterna tenderar att ha något vidare betydelseomfång. Verbtrycken har behandlats på ett elegant sätt, och de har i flera fall antagit en metaforisk form i den engelska översättningen. Detta analyseras mer grundligt i avsnitt 4.1 nedan.

3. Jämförande analys av tillbakaöversättningen

Som en direkt konsekvens av mängden språkliga valmöjligheter som översättning innebär, har det skett flera förändringar i de två översättningsprocesser som källtexten gått igenom. Främst handlar det om skiftningar på vad Gullin (2002:54) kallar för mikronivån; det rör sig om fonetiska, grafiska, syntaktiska, semantiska och stilistiska företeelser i själva texten. Mer exakt utgörs de i min tillbakaöversättning av lexikala skillnader, såsom variationer av adverb, adjektiv, termer och verbuttryck, samt omstrukturerade meningar, modulationer av grammatiska strukturer, bestämd och obestämd form, singular och plural, samt interpunktion. Men det har även uppstått skillnader på den så kallade makronivån, alltså textens formella struktur (Gullin 2002:54), vilket i denna tillbakaöversättning innefattar rubriken och ingressen.

Eftersom förändringarna är många, har jag varit tvungen att koncentrera mig mer konkret på ett fåtal. Därför har jag valt sådana skiftningar som är av betydelse för textens innehåll och funktion. Jag diskuterar här de mest framträdande tendenser som skillnaderna mellan de två svenska texterna uppvisar, nämligen de skiftningar i fråga om verbuttryck samt de bortfall och tillägg som uppstått i tillbakaöversättningen. De senare är av varierad språklig art, men främst kretsar de kring satskonnektorer, perspektivmarkörer och kulturellt bundna aspekter.

3.1. Verbuttryck

I detta underavsnitt analyseras skillnaden mellan några av de verbuttryck vars form i min översättning skiljer sig från källtextens. Eftersom utrymmet är begränsat, tar jag inte upp samtliga dessa, utan jag har plockat ut de verb som tydligast avviker från motsvarande verb i källtexten. De skiljer sig antingen i fråga om betydelse, värdeladdning eller stilnivå. I många fall handlar det om fasta eller metaforiska uttryck, vilka, som en effekt av översättarens val och språkens möjligheter, har förändrats antingen i övergången från den svenska källtexten till den engelska måltexten, eller från måltexten till tillbakaöversättningen, eller, som ofta är fallet, i bådadera. Generellt sett har jag

noterat vissa tendenser i skiftningarna: när verbuttrycket består av ett metaforiskt sådant i källtexten, har den grundläggande konceptuella metaforen i samtliga fall överförts till de båda översättningarna, fastän den oftast antagit en förändrad form både i den engelska måltexten och i tillbakaöversättningen. I vissa fall har den engelska översättningen försetts med ett metaforiskt uttryck utan motsvarighet i källtexten, vilket vanligtvis överförts och direktöversatts i tillbakaöversättningen, eftersom samma uttryck existerat även på svenska. Endast i ett fall har källtextens metaforiska uttryck direktöversatts i måltexten och sedan förändrats i tillbakaöversättningen. Ytterligare en benägenhet är att man valt mer allmänna uttryck i måltexten, vilka ofta återgått till mer konkreta beteckningar i tillbakaöversättningen.

För att på enklaste vis kunna följa hela översättningsprocessen, presenterar jag utdragen ur de tre texterna i kronologisk ordning. Den första meningen i varje exempel är alltså citerat från källtexten, följt av motsvarande mening i den engelska måltexten, och slutligen av min tillbakaöversättning. Själva verbformerna som analysen gäller är alltså markerade i fet stil.

KT		MT		TBÖ	
1a	Sedan 1970- och 80-talen har uppmärksamheten gett näring till en omfattande rörelse för miljörättvisa.	1b	Since the 1970s and 1980s, this observation has fuelled a broad movement for environmental justice.	1c	Sedan 1970- och 1980-talen har denna iakttagelse blåst liv i en omfattande rörelse för miljörättvisa.

I exempel (1) ser man tydligt hur den engelska översättningen bevarar källtextens metaforik, om än uttryckt i annan form. Likaså lever metaforiken kvar i tillbakaöversättningen, men har där antagit en form vars innebörd varierar något från verbuttrycket i källtexten. Den bildliga betydelsen av "fuel" är enligt Norstedts engelska ord att 'underblåsa'. Som jag nämnde i stilanalysen är det inte är formen, utan själva innebörden, som är det viktiga vid översättning av informativa texter, liksom att de expressiva uttrycken är viktiga stilgrepp för att övertyga och influera läsaren. Därför har jag i tillbakaöversättningen valt den uttrycksfulla metaforen "blåsa liv i". Detta innebär att återstarta och ge nytt liv till något som var på upphällningen, eller avsvalat. Källtextens "ge näring till" säger däremot ingenting om objektets tidigare tillstånd, och avslöjar inte om den rörelse för miljörättvisa man talar om i (1a) redan existerade eller ej. Därför kan uttrycket att "blåsa liv i" uppfattas

som kraftfullare och mer värdeladdat. Vidare skiljer Ingo (2007:119) mellan litterära och semantiska metaforer, där de senare innebär begrepp som har lexikaliserats och representerar etablerade betydelserelationer. Det är denna typ av metaforer vi stöter på i texten i fråga, och vid översättning av dessa är det inte formen som är det viktiga, utan att hitta uttryck på målspråket som har liknande associationer och betydelse.

KT		MT		TBÖ	
2a	... och i de flesta fall får den som vill engagera sig betala dessa kostnader ur egen ficka.	2b	... in most cases, anyone wishing to go down this route will have to pay these costs out of their own pocket.	2c	... och i de flesta fall måste den som väljer denna väg betala kostnaderna ur egen ficka.

Att de två svenska verbfraserna i (2a) och (2c) ovan skiljer sig åt rent betydelsemässigt är det ingen tvekan om här. Metaforiken som smugit sig in i den engelska översättningen i (2b) lever vidare i tillbakaöversättningen, fast då i annan form. Måltextens ”wishing to go down this route” har jag tolkat och översatt med en svensk verbfras baserad på samma konceptuella metafor, ”route/väg”. Trots att själva innebörden i meningen som helhet når fram till läsaren även i tillbakaöversättningen, låter det mer positivt att ”vilja engagera sig” än att ”välja en väg”. I Norstedts engelska ord lyder definition av ”engagemang” ’(stark och osjälvisk) inriktning av krafter och intresse’. Betydelseskilnaden består därmed i att det är ett frivilligt initiativ att engagera sig i något, vilket man gör av rent intresse för saken, medan att välja en väg kan innebära att man står vid ett vägskäl och är tvungen att göra ett val som inte nödvändigtvis grundar sig på vilja och intresse. På så vis har tillbakaöversättningen förlorat den positiva klang som källtexten förmedlar om de aktiva personer som kämpar mot miljöåtgärderna.

KT		MT		TBÖ	
3a	Att bara titta på fördelningen av dessa nyttor och bördor innebär emellertid att vi missar en fundamental aspekt i hela rättvisedebattens diskussionen:	3b	However, in focusing solely on the distribution of the benefits and burdens, we lose sight of a key aspect of the whole justice debate:	3c	Men genom att enbart fokusera på fördelningen av nyttor och bördor förbiser vi en av rättvisedebattens viktigaste aspekter:

I den engelska måltexten i exempel (3) används en enkel och slagkraftig metafor, "lose sight of". Det har uppstått en intressant förskjutning av uttrycket i källtexten (3a), då den engelska metaforen bygger på "missa", "lose", vilket man utgått från när man valt det metaforiska uttrycket i fråga. Med tanke på den grundläggande konceptuella metaforiken i "lose sight of", tog jag istället fast på "seendet" och översatte med verbet "förbise". "Seeing" är enligt Lakoff och Johnsson (1980:118) ett vanligt metaforiskt koncept som grundar sig på en naturlig och tydlig upplevelse, och som därför fungerar bra som metafor för att beskriva andra abstrakta begrepp. Rent betydelsemässigt överensstämmer också "förbise" med "missar" i sammanhanget ovan, men man kan däremot notera en stilistisk skillnad, där "förbise" ligger på en högre stilnivå än "missa".

Att en översättning uppvisar lexikala betydelser med svagare värdeladdning än originalets är vanligt förekommande. Levý (1998:157), som arbetat med tillbakaöversättningar mellan tjeckiska och engelska, påpekar att det brukar ske en utarmning på det lexikala planet och att översättare i allmänhet väljer mer allmänna och stilistiskt mer neutrala uttryck. Kanske innebär det en förlust för tillbakaöversättningen i sammanhanget ovan, eftersom det i källtexten tydligt framgår att skribenten söker tilltala läsaren på en mer personlig nivå, genom anföringsformen "vi", och för att då fortsätta på samma linje skulle det fungera bättre med ett mer oformellt verb som läsaren lättare kan associera till, snarare än det mer neutrala "förbise". Källtextens "missar", men i synnerhet måltextens "lose sight of", fyller alltså en mer expressiv funktion. Levý (1998:161) sätter exakta ord på detta fenomen vid översättning:

Känslomässigt färgade uttrycksmedel förlorar ibland sitt stilvärde vid översättningen och brukar återges med neutrala och därför färglösa ord.

KT		MT		TBÖ	
4a	Frågan är vilka länder som ska "gå före" och först minska sin tillförsel av växthusgaser.	4b	The question is, which countries should "go first" and reduce their output of greenhouse gases.	4c	Frågan är vilka länder som ska ta första steget och minska sina utsläpp av växthusgaser.

I det följande exemplet (4) har jag i tillbakaöversättningen (4c) valt ett vanligt svenskt fast uttryck, "ta första steget", till skillnad från källtextens "gå före". Båda uttrycken är förvisso metaforiska och har en

liknande innebörd, men det etablerade uttrycket i tillbakaöversättningen för med sig ytterligare konnotationer. Vad som fungerar bäst i texten i fråga är en smaksak – den enkla, slagkraftiga metaforiken i ”ta första steget” bär dock med sig associationer om mod och intelligens som nog kan vara passande i sammanhanget. Heradstveit och Bjørge (1996:104) menar att användningen av metaforer är effektiv i politisk retorik och att ”metaforisering kan vara ett redskap för nytänkande och därmed är en potentiell förändringsfaktor”. I (4c) liknas länder vid någon som ”tar första steget”, och som då är agenter av positiv förändring, och på så vis uppmuntrar man effektivt läsaren till en önskan om förändring. Men metaforer kan också utgöra en affektiv komponent, med förmåga att väcka känslor (Heradstveit & Bjørge 1996:98). Genom att koppla en metafor till etablerade sanningar förbundna med starka känslor, kan retorikern övertyga åhörarna om de åsikter han lägger fram. I stycket ovan är frågan inte *om*, utan *när*, de olika länderna ska reducera utsläppen av växthusgaser, och metaforen i tillbakaöversättningen ger intryck av att det land som är först ut får en hjältes status.

KT		MT		TBÖ	
5a	Det är inte bara i usa som miljörättvisa debatteras flitigt.	5b	Moreover, it is not just in the US that environmental justice is being hotly debated.	5c	Men det är inte bara i USA som miljörättvisa debatteras hett.

I exempel (5) ovan framgår det hur skribentens subjektivt färgade uttryck i originaltexten, ”debatteras flitigt”, övergått till en mer allmän och vanligt förekommande metaforisk verbkollokation i tillbakaöversättningen. Vad man också lägger märke till är ekvivalensen mellan den engelska och svenska översättningen, och att den metaforiska användningen av ”hot” och ”het” fungerar på ett liknande sätt på de båda språken. Detta är ett fenomen som uppmärksammats i flera studier. Bland annat visar Lakoff och Johnson (1980:5) hur det mänskliga konceptuella systemet är metaforiskt till sin natur och grundar sig på vår uppfattning om världen, vilket har lett till att de metaforiska uttrycken bygger på vissa grundläggande konceptuella metaforer. Mellan närliggande språkkulturer är det därför inte ovanligt att samma metaforiska uttryck återkommer i de olika språken. Rent semantiskt kan man konstatera att ”debatteras hett” skvallrar om en mer temperamentsfull diskussion, medan ”debatteras flitigt” syftar mer på återkommande diskussioner. Trots detta kommuniceras själva innebörden på ett acceptabelt och liknande sätt i de båda översättningarna i (5b) och (5c).

KT		MT		TBÖ	
6a	... har därför ett mer kosmopolitiskt alternativ lanserats.	6b	... a more cosmopolitan alternative is gaining ground.	6c	... håller ett mer kosmopolitiskt alternativ på att vinna terräng.

I exempel (6) används än en gång i den engelska översättningen (6b) en metafor där källtexten använder sig av ett neutralt verb. Eftersom samma metafor existerar även på svenska, har jag direktöversatt med denna variant i tillbakaöversättningen i (6c). På så vis överensstämmer den engelska översättningen med min i fråga om både betydelse och form. Däremot är innebörden av ”lansera” en helt annan än ”gaining ground” eller ”vinna terräng”, där det senare talar om något med faktisk framgång, medan det förra bara konstaterar att något nytt har föreslagits. Den engelska översättningens tolkning av ”lansera”, ”gaining ground”, är alltså inte helt korrekt.

När det gäller översättning av politik måste man i allmänhet vara väldigt exakt vad gäller textens innehåll, för att undvika att ge falsk information eller förvränga verkliga händelser. Som Ingo (2007:218) understryker, kan informationen vara av didaktisk natur eller ha en direkt praktisk betydelse för läsaren. I det här fallet kan det dock vara så att den engelska översättaren haft relevant kunskap och därför ansett det helt korrekt att byta ut verbet. Hur det än ligger till med den saken, så uttrycker tillbakaöversättningen en mer positiv attityd till satsens subjekt, det kosmopolitiska alternativet.

KT		MT		TBÖ	
7a	Personer som drabbas saknar då rättvisa institutioner och processer för att få upprättelse.	7b	The people affected thus have no legal institutions and processes to fall back on.	7c	De människor som påverkas har alltså inga juridiska institutioner och processer att falla tillbaka på.

I exempel (7) har vi två fall i samma mening där innebörden i källtextens verbuttryck avviker något från tillbakaöversättningens. Det svenska ”drabba” är ett verb med klart negativ laddning, som inte har en exakt ekvivalent på engelska. Därför har man helt riktigt översatt detta med ”affect”, ett verb med mycket större betydelseomfång som kan vara antingen positivt eller negativt och måste tolkas enligt sammanhanget. I min tillbakaöversättning har jag valt det mer allmänna begreppet ”påverka”, vilket rent semantiskt överensstämmer med ”affect”, varvid man går miste om källtextens medvetna negativa associationer. Betyd-

elseförändringen av meningens andra verbuttryck har även den skett i övergången till engelska: ”att få upprättelse” betyder enligt Norstedts svenska ord ’att få sitt anseende återställt’, medan ”to fall back on”, liksom den svenska motsvarigheten ”att falla tillbaka på”, syftar på att man förlitar sig på något – vilket inte behöver betyda att någon skada skett, som är fallet i det förra uttrycket. Källtextens uppenbara antydning om att de personer som påverkats faktiskt är drabbade och har blivit felbehandlade, tonas därmed ned i tillbakaöversättningen. Detta är inte helt lyckat, eftersom artikeln strävar efter att väcka läsarens empati för dessa människor.

KT		MT		TBÖ	
8a	Partiets miljö-ideologi har snarare vuxit fram som en holistisk idé som ser till samhällssystemet och biosfären i stort.	8b	If anything, the party's environmental ideology has emerged as a holistic concept, focusing on the social system and the biosphere in general.	8c	Partiets miljö-ideologi har snarare tagit formen av ett holistiskt koncept som fokuserar på socialsystemet och biosfären i allmänhet.
9a	... och det är framför allt i debatten om ”miljöutrymme” och om kommande generationers intressen som rättvisemotiv skymtar i den svenska miljörelsen.	9b	... and the justice aspect emerges mainly in the Swedish environmental movement's discussions of the ”environmental space” and the interests of future generations.	9c	... och det är framför allt i miljörelsernas diskussioner om kommande generationers intressen som rättvisespekten kommer fram i ljuset.

Engelskan har många ord med stort betydelseomfång som kan anta vitt skilda betydelser beroende på typ av text och det textuella sammanhanget. De två fallen ovan, exempel (8) samt (9), är goda exempel på hur två svenska verbuttryck med helt olika innebörd, ”växa fram” respektive ”skymta”, i den engelska måltexten blivit mindre konkreta och råkat överensstämma i det mer allmänna ”emerge”. Gullin (2002:31) illustrerar med ett exempel där hon radar upp några verb tillsammans med ett urval av deras synonymer hur översättarens val kan komma att variera uttrycken i måltexten och gå från mer specifika till mer allmänna, liksom i omvänd riktning. Detta är vad som hänt i min tillbakaöversättning, där jag har tolkat verben och anpassat dem till det

språkliga sammanhanget, vilket inneburit att specificera dem utifrån den allmänna engelska betydelsen. Jag har valt en lite kreativare översättning av det första ”emerge”, baserat på en av dess betydelser enligt Norstedts engelska ord, nämligen ’utveckla sig’, vilket blivit ”ta formen av”. De två uttrycken som jag valt kan grovt benämnas synonyma till de ursprungliga verben i källtexten, ”ta formen av” och ”växa fram”, respektive ”komma fram i ljuset” och ”skymta”. Formerna är således förändrade, men själva innebörden har bevarats. Dessutom bygger metaforiken i båda fallen på samma konceptuella idé: det första uttrycket anspelar på massa i förändring, och det senare på ett synintryck.

KT		MT		TBÖ	
10a	Driften av en industri, utvinning av malm eller byggandet av en järnväg medför i regel nytta för några ... och skada för andra.	10b	Industrial exploitation, mining extraction or the construction of a railway generally benefits some ... and harms others.	10c	Industriell drift, gruvbrytning eller konstruktion av järnvägar gynnar vanligen vissa (...) och vållar andra skada (...).

Det finns ingen direkt skillnad i betydelsen mellan ”medför nytta” i (10a) och ”gynnar” i (10c), samt ”medför skada” i (10a) och ”vållar skada” i (10c). Däremot kan man diskutera ordens värdeladdning och effekt. Jag skulle påstå att både ”gynnar” och ”vållar skada” klingar starkare och för med sig associationer, positiva respektive negativa, som det mer neutrala ”medför nytta/skada” inte lyckas framkalla. Detta kan ses som en vinst för texten, vilken som jag nämnt tidigare söker agitera och beröra läsaren. Skribenten bakom källtexten har å andra sidan hållit sig till substantivet ”nytta”, som återkommer längre ned i texten, men då med termstatus och i konstruktionen ”nyttor och bördor”. Genom att upprepa detta nyckelord förstärker man och binder ihop textens innehåll på ett effektivt sätt.

KT		MT		TBÖ	
11a	Kanske ser vi nu en förändring.	11b	But perhaps now a change can be seen.	11c	Men kanske anar man nu en förändring.

I exempel (11) ovan har pronomenet ”vi” gått förlorat i måltexten (11b), där anföringsformen ersatts med den objektiva passivformen ”can be seen”. Denna motsvaras ofta av ”man”-konstruktion på svenska, vilken

jag använt i (11c). Det personliga pronomenet ”vi” har således inte heller återuppstått i tillbakaöversättningen, och därmed förlorar texten den ursprungliga förmågan att skapa samhörighet med läsaren genom den inkluderande anföringsformen. Själva verbet har jag valt att översätta med ”anar”, istället för ”ser”, på grund av det föregående satsadverbialet ”kanske”, som med sin tvetydighet passar ihop med ”anar”. Det går uppenbarligen tvärtemot självsäkerhetsprincipen, men samtidigt verkar inte denna mening ha för avsikt att övertyga, eftersom den inleds med ”kanske”. Däremot skulle ”ser” kunna uppfattas som en lätt uppmaning eller uttryck för framtid, medan ”anar” snarare är en observation av nuet.

KT		MT		TBÖ	
12a	Partiets miljöideologi har snarare vuxit fram som en holistisk idé som ser till samhällssystemet och biosfären i stort. Då blir hållbar utveckling ett ledord ...	12b	If anything, the party's environmental ideology has emerged as a holistic concept, focusing on the social system and the biosphere in general. Sustainable development is the slogan ...	12c	Partiets miljöideologi har snarare tagit formen av ett holistiskt koncept som fokuserar på socialsystemet och biosfären i allmänhet. Slagorden lyder ”hållbar utveckling” ...

Verbet ”bli” i (12a) implicerar en övergång till något, liksom det är ett sätt att uttrycka framtid på svenska. Men i sammanhanget ovan förmedlas snarare en viss modalitet, som tillsammans med konjunktionen ”då”, förklarar att utsagan är en effekt av det som sägs i föregående mening. Här antyds att ”hållbar utveckling” är ett hypotetiskt ledord, vilket är en följd av den tidigare nämnda situationen, och en process som kan ske både i nuet liksom i framtiden. Skillnad mellan ”bli” i (12a) och den engelska översättningen ”is” i (12b), liksom tillbakaöversättningen ”lyder” i (12c), består ju i att de senare två konstaterar ett faktiskt tillstånd som redan existerar. Frågan är om tillbakaöversättningen kommunicerar falsk information genom att explicit konstatera ett faktum som skribenten i källtexten bara insinuerar. Heradstveit och Bjørge (1996:98) hävdar att retorikern oftast framställer verkligheten så som han uppfattar den. Det behöver alltså inte handla om förvanskning, trots att framställningen skiljer sig från andras perception av samma förhållanden. Måltextens utbyte av verbet i (12b) vittnar om att översättaren antingen tolkat källtexten fel, och därmed

inte sagt att han är medveten om sitt misstag, eller att han tolkat de verkliga förhållandena annorlunda och tagit sig friheten att manipulera texten åt detta håll.

3.2. Bortfall och tillägg

Det har visat sig att den engelska måltexten uppvisar större tendens till både bortfall och tillägg än min tillbakaöversättning, vilken istället är mer trogen sin källtext, alltså den engelska texten. Detta beror förmodligen på att översättaren av den engelska texten varit väl medveten om textens (nya) syfte och funktion, och känt stor frihet och auktoritet vad gäller dess utformning. De flesta tilläggen rör satskonnekteror och kulturella element, där de senare beror på att översättaren av måltexten förtydligat okända namn och begrepp med attributiva bestämningar. Av de bortfall som noterats är de flesta även här satskonnekteror, och i övrigt har enstaka bestämningar fallit bort. Just satskonnekterorna är av stor vikt, eftersom de markerar sammanhanget mellan utsagorna, och ofta även kanaliserar den förhållningen till innehållet som skribenten söker förmedla läsaren. Enligt Baker (1992:190) signalerar de sättet på vilket skribenten vill att läsaren ska relatera det som sägs till det som tidigare sagts. Vid översättning av argumenterande texter måste man vara extra noggrann:

The problem with conjunction is that it reflects the rhetoric of a text and controls its interpretation. This suggests that adjustments in translation will often affect both the content and the line of argumentation (Baker 1992:197).

Vidare skiljer Holm och Larsson (1980:118–126) mellan olika typer av satskonnekteror. De som förekommer i analysen nedan är följande tre typer:

- kausativa markerar förhållanden som villkor, avsikt, slutsats och orsak mellan satserna,
- adversativa markerar kontrast och jämförelse, samt
- deskriptiva markerar exempel, tillägg, förklaring och komplementering.

Jag presenterar och analyserar samtliga fall bortfall och tillägg av satskonnekteror i tillbakaöversättningen, samt de mest utmärkande kulturella, lexikala och grammatiska sådana.

3.2.1. Bortfall

I detta avsnitt analyseras först de bortfall som rör satskonnekteror, vilka samtliga utom en beror på att de inte bevarats i den engelska måltexten. Fem av dessa kan klassificeras som kausativa och tre som adversativa. Därefter följer några exempel på bortfall som kommer sig av endera måltextens eller tillbakaöversättningens nya pragmatiska situation och kulturella skillnader.

3.2.1.1. Kausativa satskonnekteror

KT		MT		TBÖ	
13a	Just marginaliseringen av utsatta grupper är en återkommande kritik i den amerikanska debatten om miljö-rättvisa.	13b	The marginalisation [...] of vulnerable groups is a recurring criticism in the US environmental justice debate.	13c	[...] Marginaliseringen av utsatta grupper är något som återkommande kritiserar i den amerikanska rättvisedebatten.
14a	... har därför ett mer kosmopolitiskt alternativ lanserats.	14b	... [...] a more cosmopolitan alternative is gaining ground.	14c	... [...] håller ett mer kosmopolitiskt alternativ på att vinna terräng.

Adverbena ”just” och ”därför” markerar i de båda exemplen (13a) och (14a) ovan ett orsaks-verkanförhållande till den föregående satsen. De har en satsbindande funktion som säger oss att det respektive mening uttrycker är en följd av det som sägs i föregående sats. Avsaknaden av dessa satskonnekteror i tillbakaöversättningen ger dock intryck av en mer objektiv och neutral stil, som enligt Holm och Larsson (1980:118) inte ”signalerar det ämnesmässiga sammanhanget” mellan de två satserna, och alltså inte heller uttrycker samma attityd till innehållet som källtexten.

KT		MT		TBÖ	
15a	I vissa situationer kan företag därför fortfarande dölja sig bakom stats-suveränitet och olika bolags-konstruktioner ...	15b	In some situations companies can [...] still hide behind state sovereignty and various corporate structures ...	15c	I vissa situationer kan företag [...] fortfarande gömma sig bakom stats-suveränitet och olika korporativa strukturer ...
16a	Då blir hållbar utveckling ett ledord ...	16b	Sustainable development is [...] the slogan ...	16c	Slagorden lyder [...] ”hållbar utveckling” ...
17a	: Den syftar då till att ge sken av enighet och till att undvika polarisering ...	17b	: [...] to make a show of unity and to avoid any polarisation ...	17c	: man vill [...] ge sken av enighet och undvika all polarisering ...

Även i exempel (15)–(17) utgörs satskonnektorer av adverb, men som här markerar slutsats. Samtliga har fallit bort i den engelska måltexten. I (15a) anger ”därför” att satsen uttrycker ett resultat av det som sägs i satsen innan. Satskonnektoren tycks också fungera som en perspektivmarkör, vilken antyder en underliggande åsikt bakom utsagan: skribenten markerar sitt misstycke med det som utgör själva anledningen till att företagen kan ”gömma sig” och komma undan ansvaret på olika sätt. Således förlorar man i tillbakaöversättningen denna effekt. I (16a) har ”då” en förklarande funktion som direkt sammanbinder föregående utsaga med vad som påstås i denna. Det är en uppenbar kommunikativ förlust, som dessutom förstärks i och med att verbet i meningen bytts ut och förändrat hela betydelsen. I (17a) kan ”då” sägas vara av mindre betydelse, eftersom kolonet markerar att det följs av en sammanfattning, specificering eller förklaring i någon form (Svenska skrivregler 2008:188). Trots detta markeras slutsatsen på ett tydligare sätt i källtexten än i tillbakaöversättningen, med hjälp av nämnda satskonnektor.

3.2.1.2. Adversativa satskonnekterer

KT		MT		TBÖ	
18a	De få gånger röster om rättvisa lyfts fram i miljöpolitiken på riksnivå är det snarare från borgerligt håll;	18b	On the few occasions that the justice aspect of environmental policy is brought up, it [...] tends to come from the conservatives;	18c	Vid de få tillfällen som rättviseaspekten har tagits upp i miljöpolitiken brukar det [...] komma från konservativt håll;

I exempel (18a) markerar ”snarare” kontrast. Eftersom detta adverb klargör att det existerar ett annat alternativ, som står i direkt kontrast till ”borgerligt”, närmare bestämt socialdemokraternas och vänsterns insatser, är denna satskonnekter värdefull. Den fungerar dessutom som en helt öppen perspektivmarkör (Cassirer 2003:196) eftersom den markerar en motsättning till det som tidigare nämnts, och framhäver ett missnöje med det faktum som konstateras: att det vore bättre att rösterna kom från annat håll än det borgerliga. Detta lyckas man därför inte uttrycka i den engelska översättningen där ”snarare” fallit bort, och denna attityd har inte heller återuppstått i tillbakaöversättningen.

KT		MT		TBÖ	
19a	Det har emellertid också fått till följd att i första hand de grupper som redan brukar höras utnyttjar de förbättrade möjligheterna att komma till tals.	19b	However, one of the consequences has also been that it is primarily those groups that already tend to make themselves heard that are exploiting the improved opportunities to speak out.	19c	En av konsekvenserna har emellertid [...] varit att det framför allt är de grupper som redan har för vana att göra sig hörda som utnyttjar de förbättrade möjligheterna att yttra sig.
20a	Frågan är vilka länder som ska "gå före" och först minska sin tillförsel av växthusgaser.	20b	The question is, which countries should "go first" and [...] reduce their output of greenhouse gases.	20c	Frågan är vilka länder som ska ta första steget och [...] minska sina utsläpp av växthusgaser.

Satskonnektererna med fet stil i (19a) och (20a) markerar jämförelse. Till skillnad från tidigare fall har jag valt att stryka den första av dem,

”också”, i tillbakaöversättningen. Anledningen är att satskonnektorn, som jag tolkar det, antyder att det existerar flera följder, utöver den enda som nämns i själva texten. Detta har man i måltexten skrivit om till ”one of the consequences” – vilket gör ”also” överflödigt. Därför har jag översatt detta med ”en av konsekvenserna har [...] varit”, utan ”också”, vilket ger samma innebörd som källtextens ”det har [...] också fått till följd”.

I (20a) beror bortfallet av ”först” i den engelska måltexten förmodligen på att det skulle innebära en upprepning av samma ord, ”first ... first”. Samtidigt är denna satskonnektor inte helt nödvändig. Att ”gå före” innebär ju att man går först, medan de övriga sedan kommer efter. Då själva uttrycket har förändrats till ”ta första steget” i tillbakaöversättningen, framgår innebörden än tydligare, och det skulle enbart vara överflödigt att lägga in ”först” i meningen.

3.2.1.3. Övriga bortfall

KT		MT		TBÖ	
21a	Jag har inget att invända mot att miljöpolitiken framför allt inriktas på hållbar utveckling och måleffektivitet, det vill säga på hur vi kan nå miljömål ...	21b	I have no objection to environmental policy focusing [...] on sustainable development and target efficiency when it comes to achieving environmental objectives ...	21c	Jag har inga invändningar mot miljöpolitik som [...] fokuserar på hållbar utveckling och måleffektivitet, när detta handlar om ... uppnå miljömål.

I meningen (21b) har två element fallit bort i måltexten. Med adverbialiet ”framför allt” utesluter inte skribenten att miljöpolitiken även har andra målsättningar, något som alltså har gått förlorat i de båda översättningarna. Samma sak gäller för anföringsformen och perspektivmarkören ”vi”, vilket innebär en stor förlust retoriskt sett, eftersom skribenten genom denna lyckas uttrycka samhörighet med läsaren samtidigt som han antyder att varje enskild människa har ett ansvar och makt att påverka – i motsats till politiska beslut som kan tyckas avlägsna och utanför individens kontroll. Återigen används här ett retoriskt knep via en affektiv komponent som når läsaren på en personlig nivå. Heradstveit och Bjørge (1996:98) framhåller att detta är oundgängligt för

att mobilisera åhörarna till handling, vilket ofta är syftet med effektivt övertalande.

KT		MT		TBÖ	
22a	Mot ett statscentrerat rättvisebegrepp, där rättvisefrågor om miljöskydd och annat enbart hanteras inom varje land ...	22b	In response to a state-centric concept of justice, in which the justice aspects of environmental protection [...] are only addressed within each country ...	22c	Som svar på ett statscentrerat rättvisekoncept, där rättviseaspekter rörande miljöskydd [...] enbart hanteras inom varje land ...

I exempel (22) har man i den engelska måltexten helt enkelt strukit ”och annat”, och därför saknas detta objekt även i tillbakaöversättningen. Det är en logisk lösning eftersom elementet inte innehåller någon egentlig information, utan snarare förvirrar. Vilka andra aspekter menas, och varför inte nämna dem vid namn? Någon betydelse kan knappast sägas ha gått förlorad.

KT		MT		TBÖ	
23a	Även om Sverige ofta solidariserat sig med [...] har den internationella diskussionen om miljö rättvisa gått nästan spårlöst förbi svensk politik [...] och det är framför allt i debatten om "miljöutrymme" och om kommande generationers intressen som rättvisemotiv skymtar i den svenska miljörelsen.	23b	Although Sweden is often the paragon of solidarity [...] the international environmental justice debate has gone almost unnoticed in domestic politics [...] and the justice aspect emerges mainly in the Swedish environmental movement's discussions of the "environmental space" and the interests of future generations.	23c	Trots att Sverige ofta är en förebild [...] har den internationella debatten om miljö rättvisa gått nästan omärkt förbi i den interna politiken [...] och det är framför allt i [...] miljörelsernas diskussioner om "miljöutrymme" och om kommande generationers intressen som rättviseaspekten kommer fram i ljuset.

Slutligen noteras i (23c) ett bortfall som kan klassificeras som en effekt av den kulturella situationen och den nya målgruppen. I min tillbaka-översättning har jag haft svenska läsare i åtanke, och eftersom stycket där denna mening ingår handlar om just Sverige och inleds med ”Trots att Sverige...”, och sedan fortsätter att tala om den interna politiken, ansåg jag att adjektivattributet ”svenska” inte var nödvändigt i sammanhanget eftersom läsaren redan känner till denna information.

3.2.2. Tillägg

Av de tillagda satskonnektorer som analyseras nedan har enbart en av dessa införts måltexten, medan de övriga fyra har lagts till i tillbaka-översättningen. Jag tar sedan upp några exempel på tillägg i min översättning som grundar sig på rent språkliga skäl, alltså för att forma grammatiskt korrekta meningar med smidigt flyt.

3.2.2.1. Kausativa satskonnektorer

	KT		MT		TBÖ
24a	Studier visar till exempel hur kvinnor i vissa delar av världen har sämre tillgång till naturresurser eller drabbas hårdare än män av miljöskadliga verksamheter eller när naturresurserna tryter. Marginaliseringen kan [...] gälla inom familjen såväl som i lokal- eller rikspolitiken.	24b	Studies show how, for example, women in some parts of the world have less access to natural resources or are hit harder than men by environmentally damaging activities or scarcity of natural resources. [...] Marginalisation may be a family affair as well as a local or national political issue.	24c	Det finns exempelvis undersökningar som visar att kvinnor i vissa delar av världen har sämre tillgång till naturresurser än män, eller att miljöförstörande verksamheter och brist på naturresurser slår hårdare mot kvinnor än mot män. Marginalisering kan alltså vara ett problem inom familjen, såväl som ett politiskt problem på lokal eller nationell nivå.

Den tillagda satskonnektoren ”alltså” i (24c) signalerar att det rör sig om en slutsats. Eftersom meningen innan talar om hur kvinnor drabbas hårdare än män av miljöskadliga verksamheter, innebär detta att påståendet

ovan är en direkt effekt av detta. Därför har jag i tillbakaöversättningen lagt till ”alltså” för att visa på sambandet mellan de två utsagorna.

3.2.2.2. *Adversativa satskonnektorer*

KT		MT		TBÖ	
25a	[...] Det är inte bara i usa som miljö-rättvisa debatteras flitigt.	25b	Moreover, it is not just in the US that environmental justice is being hotly debated.	25c	Men det är inte bara i USA som miljö-rättvisa debatteras hett.
26a	Miljö-rättvisa är [...] inte ett helt klart begrepp.	26b	[...] Environmental justice is not a clear-cut concept.	26c	Miljö-rättvisa är dock inte ett helt klart begrepp.

I exemplena (25) och (26) signalerar både konjunktionen ”men” och adverbet ”dock” kontrast. ”Moreover” har här lagts till i måltextern, medan ”dock” har lagts till i tillbakaöversättningen. De sammanbinder respektive mening med föregående sats på ett sätt som känns nödvändigt för textens flyt och för att uttrycka ett visst perspektiv till det som sägs. På så vis understryks också textens syfte: att genom exempel och uttrycklig attityd till dessa påverka läsarens inställning till de olika påståendena.

3.2.2.3. *Deskriptiva satskonnektorer*

KT		MT		TBÖ	
27a	Trots att rättviseargument genomsyrar svensk debatt på nästan samtliga politik-områden – [...] arbetsmarknad, socialförsäkring, skatter, migration, utbildning, infrastruktur ...	27b	Although the justice argument permeates the Swedish debate in almost all policy areas – [...] employment, social security, taxes, immigration, education, infrastructure ...	27c	Trots att rättviseargumentet genomsyrar den svenska debatten inom nästan alla politikområde – såsom arbetsmarknad, socialförsäkring, skatter, immigration, utbildning och infrastruktur ...

I exempel (27c) ovan markerar konjunktionen ”såsom” att det som följer är några exempel. Det är alltså en bindande sammanhangsmarkör till den föregående utsagan, vilken jag i tillbakaöversättningen lagt till för att förtydliga textens innehåll samt förbättra flytet.

KT		MT		TBÖ	
28a	Kanske ser vi nu en förändring. I dag bedrivs [...] en del forskning kring miljö rättvisa ...	28b	But perhaps now a change can be seen. A certain amount of research is [...] currently being done on environmental justice ...	28c	Men kanske anar man nu en förändring. För närvarande bedrivs nämligen viss forskning om miljö rättvisa ...
29a	I stället utmärks de av att exploatering ställs mot naturbevarande, tillväxtfokusering mot hållbarhetsstrategi, och i viss mån [...] administrativa mot ekonomiska styrmedel.	29b	Instead, they set exploitation against nature conservation, growth against sustainability and, to some extent, [...] administrative policy instruments against economic ones.	29c	Istället balanserar man exploatering mot naturbevarande, tillväxt mot hållbarhet, och i viss mån även administrativa politiska styrmedel mot ekonomiska sådana.

”Nämligen” i exempel (28c) markerar att det handlar om en förklaring till vad som sägs i satsen innan. Också i detta fall har jag lagt till denna satskonnektor i tillbakaöversättningen för att binda samman texten på ett smidigt sätt som gör den mer lättläst och klargör länken mellan ut-sagorna. En liknande funktion får ”även” i (29c), som anger att den följs av ytterligare några exempel, eller tillägg.

3.2.2.4 Kulturella tillägg

Jag har gjort ett par tillägg i tillbakaöversättningen som kommer sig av kulturella skillnader och som därför lagts till med förklarande avsikt i den engelska måltexten.

KT		MT		TBÖ	
30a	Även om Sverige ofta [...] solidariserat sig med utvecklingsländerna i internationella sammanhang ...	30b	Although Sweden is often the paragon of solidarity when it comes to developing countries in international contexts ...	30c	Trots att Sverige ofta är en förebild när det gäller solidaritet med utvecklingsländer i internationella sammanhang ...

Det rör sig här om en positiv beskrivning av Sverige, i form av en predikatsfyllnad som inte existerar i källtexten. Översättaren av den engelska måltexten har tagit sig stor frihet genom att på detta sätt framhäva Sverige som ett exemplariskt land vad gäller solidaritet. Man kan dock inte med säkerhet veta vad detta tillägg grundar sig på. Handlar det om översättarens egen uppfattning om Sveriges välvilja, eller baserar han påståendet på andra internationella fakta som han informerat sig om? Att han vill framhäva Sveriges medmännisklighet inför övriga länder råder det däremot ingen tvekan om.

KT		MT		TBÖ	
31a	... för personer på [...] Östermalm än i [...] Tensta ...	31b	... for people from affluent Östermalm than from the more deprived Tensta ...	31c	... för människor från det välbärgade Östermalm än från det mer försummade Tensta ...

I exempel (30) har de attributiva bestämningarna "affluent" och "the more deprived" uppenbarligen lagts till i den engelska måltexten för att förklara för den internationella läsaren vad som utmärker de svenska områden som används som exempel. Ingo (2007:135) kallar sådana tillägg för kompletteringar, vilka skjuts in som förklarande ord och för att leda läsaren i rätt riktning. Dessa beskrivningar hade därför egentligen inte varit nödvändiga i tillbakaöversättningen som är menad för en svensk målgrupp.

3.2.2.5 Övriga tillägg

Tilläggen som följer grundar sig på omstrukturerade meningar eller språkliga korrigeringar.

KT		MT		TBÖ	
32a	I ”Cancergränden”, en sträcka på drygt tio mil längs Mississippifloden i Louisiana, tillverkas ungefär en fjärdedel av USA:s petrokemiska produkter.	32b	[...]”Cancer Alley”, stretching over 100 kilometres along the Mississippi River in Louisiana, produces about one-quarter of all US petrochemical products.	32c	<i>Cancer Alley</i> sträcker sig drygt 10 mil längs Mississippifloden i Louisiana, och i detta område framställs ungefär en fjärdedel av USA:s petrokemiska produkter.

Adverbialet som lagts till i (32c) kommer sig av att man i måltexten utnyttjat det engelska språkets möjlighet att personifiera föremål, varvid man strukit adverbialet i satsen. I det här fallet är det ”Cancer Alley” som har förmåga att producera. Detta går inte att översätta direkt till svenska, utan man måste antingen lägga till ett annat subjekt, eller som jag gjort, lägga till ett adverbial och ändra verbformen till passiv, ”i detta område framställs”. Källtexten känns dock smidigare, på grund av att ordföljden är annorlunda och adverbialet kommer först, vilket gör att man inte behöver lägga till ett pronomen för ”cancervägen”, och som däremot är fallet i tillbakaöversättningen: ”detta område”.

KT		MT		TBÖ	
33a	När hörde vi [...] någon prata om solidaritet med stadsområden eller grupper som är utsatta för miljö- och hälsorisker?	33b	When did we last hear anyone talking about solidarity with urban areas or groups that are exposed to environmental and health risks?	33c	När hörde vi senast någon prata om solidaritet med stadsområden, eller om grupper utsatta för miljö- och hälsorisker?

I meningen ovan har man i måltexten (33b) lagt till ”last”, vilket blivit ”senast” i tillbakaöversättningen. Texten flyter bättre med detta adverb, och att ”senast höra något” är en vanlig kollokation, alltså en kombination som ord normalt förekommer i (Cassirer 2003:77). Däremot innebär ju tillägget att det en gång *har* talats om solidaritet med stadsområden, och det är ju fullt möjligt att detta inte är sant. I sådant fall hade det låtit bättre att skriva ”Har vi någonsin hört någon prata om ...”.

KT		MT		TBÖ	
34a	Som den amerikanska erfarenheten visar handlar det om fördelningseffekter kopplade till skador på miljö och hälsa; [...] om vilka grupper och regioner som utsätts för skadorna ...	34b	As the US experience shows, it is about the distributional effects of the harm done to the environment and public health; [...] about which groups and regions are exposed to the harm ...	34c	Som den amerikanska erfarenheten visar handlar det om de fördelnings-effekter som kommer sig av skador på miljö och folkhälsa; det handlar om vilka grupper och regioner som utsätts för skadorna ...

I exempel (34c) har jag i tillbakaöversättningen lagt till en verbfras, ”det handlar om” för att forma en språkligt korrekt mening. Enligt Språkrådets *Svenska skrivregler* används semikolon mellan huvudsatser (2008:210), men i källtexten har man inte använt semikolon på rätt sätt, utan det följs istället av en bisats. Däremot används semikolon oftare i engelska än i svenska, och då som ett alternativ till komma (TNC 2004:137) – därför är inte heller kommateringen felaktig i den engelska översättningen. Man skulle också i tillbakaöversättningen kunna byta ut semikolonet mot ett komma, men eftersom meningen är så pass lång blir den mer lättläst genom att lägga till ett verb på detta sätt.

4. Sammanfattning

Grundtanken bakom denna uppsats var att göra en tillbakaöversättning till svenska av en text överförd till engelska för att sedan jämföra den med källtexten och på ett och samma språk se vilka skillnader som uppstår, hur det kommer sig att de uppstår och vilken effekt de har på texten. Precis som väntat har det också visat sig att de två översättningsprocesser som texten gått igenom har influerat och förändrat denna på flera plan – allt ifrån meningsstruktur till adverbial, termer, bestämmingar, singular och plural, bestämd och obestämd form, verbfraser samt satskonnektorer har antagit andra former i tillbakaöversättningen.

De flesta förändringar som noterats i tillbakaöversättningen är dock mindre språkliga variationer som inte är av någon större betydelse för textens innehåll och funktion. För att lyfta fram och inrikta mig på de skillnader jag ansett viktigast, har jag därför först och främst gjort en stilanalys av texten innan jag gett mig i kast med jämförelsen. I analysen konstateras att det handlar om en kulturjournalistisk artikel av argumenterande slag, och att det mest centrala vid översättning är dels att troget förmedla innehållet, dels att överföra de kommunikativa medel och stilgrepp som skribenten använder sig av för att övertyga läsaren om sin tes. Särskilt verbuttryck, satskonnektorer och perspektivmarkörer utmärker stilen och är av vikt för argumentationen. I den jämförande analysen av tillbakaöversättningen diskuterar jag därför skiftningar av verbuttryck samt vissa bortfall och tillägg av övriga nämnda element som uppstått i tillbakaöversättningen.

Just skiftningarna i fråga om verbuttrycken innebär ofta förändringar vad gäller semantiska associationer, stilnivå och värdeladdning. Här kommer fördelarna med att använda sig av tillbakaöversättning fram i ljuset, eftersom det blir mycket enklare att göra en jämförelse av uttryck inom samma språk, istället för mellan olika språk.

Många av verben är av metaforisk karaktär, vilket medför än större risk för att innebörden förändras vid översättning, eftersom metaforiken inte alltid överensstämmer språk emellan. De metaforiska verben i fråga har överförts på ett kreativt sätt både till den engelska måltexten och till tillbakaöversättningen, och således bevaras mestadels stilnivån. I ungefär hälften av fallen har både själva innebörden och den konceptuella

metaforiken följt med i översättningens båda steg, trots att uttryckens form förändrats. De resterande metaforiska verbuttrycken har däremot inte lyckats bevara den exakta innebörden, och trots att dessa betydelskillnader kan tyckas små, uppfattar man som kompetent språk-användare ändå ordens implicita konnotationer. Oftast har dessa skillnader berott på att den engelska måltexten lagt till metaforiska verb som inte har någon motsvarighet i källtexten (vilka jag sedan kunnat direktöversätta till svenska). Kanske har detta sin förklaring i att metaforiska uttryck är vanligare på engelska. Dessa metaforer har helt klart gjort texten en tjänst, som då fått en mindre formell och mer laddad framtoning med medryckande effekt – men samtidigt innebär ju betydelskillnaden i uttrycken en förlust på det semantiska planet och för textens innehåll.

I övrigt har det framgått att konkreta begrepp gärna blir mer allmänna i den engelska översättningen, vilka ibland återgått till mer konkreta i tillbakaöversättningen, men andra gånger har de översatts med uttryck med större betydelseomfång som inneburit en förlust för texten. Möjligtvis beror detta på att engelskan har många verb som kan skifta i betydelse och måste tolkas enligt sammanhanget.

I vissa fall har även implicita antydningar blivit explicita. Detta är en effekt av översättarens tolkning av texten, och något som man måste se upp med för att inte meddela felaktig information i översättningen.

Jämförelsen har också visat att trots att textbindningen i stort är noggrant överförd så har vissa satskonnekteror fallit bort i den engelska måltexten, och då även i tillbakaöversättningen. Detta är en klar förlust för texten eftersom de fyller en viktig funktion – de markerar motsättning, jämförelse och resultat av de exempel från verkligheten som skribenten använder sig av för att övertyga läsaren. Ofta fungerar de även som perspektivmarkörer som avslöjar skribentens attityd och hållning till vad som sägs. Detsamma gäller för anföringsformen ”vi”, som vid ett par tillfällen också försvunnit i måltexten. Dessa till synes små ord är desto viktigare för texten, eftersom de implicit påverkar läsaren till att se informationen ur en viss synvinkel och att instämma med skribenten. Eftersom jag varit väl medveten om detta när jag översatte texten, har jag i vissa fall lagt till satskonnekteror där källtexten inte har några.

Det är uppenbart att den pragmatiska situationen är orsak till vissa av förändringarna av den svenska originaltexten. Den engelska översättningen riktar sig till en internationell målgrupp, vilket har lett till att beskrivande kompletteringar har skjutits in för att förklara svenska ortnamn eller andra svenska förhållanden. Några av dessa har sedan följt

med i tillbakaöversättningen, vilket kanske är överflödigt, eftersom målgruppen återigen är svensk och den svenska läsaren bör känna till begreppen.

Generellt sett kan man konstatera att den engelske översättaren tagit sig större friheter och gjort fler ändringar i formuleringar och meningsstruktur än vad jag gjort i tillbakaöversättningen. Dessutom har det skett vissa tillägg av ny information som framställer Sverige i ett fördelaktigt ljus. Det tyder på att den engelske översättaren helt sonika ansett sig ha auktoritet och grund för att komplettera texten på detta vis.

5. Slutord

Själva metoden att använda tillbakaöversätta texter för att undersöka specifika översättningsproblem anser jag vara väldigt effektiv. Det framstår klart och tydligt vari problemen ligger, vilka exakta förändringar som uppstått, vilken effekt de får, och kanske viktigast av allt – hur språk vid översättning påverkar varandra otroligt mycket och vad man som översättare ska se upp för. Det är inte underligt att exempelvis uttryck, meningsstruktur, kollokationer, satskonnektorer och prepositioner förändras och antar näraliggande språkkulturers form.

Litteraturförteckning

Primärlitteratur

- Dragstedt, Lovisa 2010. *MiljöOrättvisa*. Översättning av Halliwell, Kevin 2009. *Environmental injustice*.
- Ebbesson, Jonas 2009. Orättvisa miljöer. I: Eurozine
<<http://www.eurozine.com/articles/2009-12-16-ebbesson-sv.html>>.
- Halliwell, Kevin 2009. *Environmental injustice*. I: Eurozine
<<http://www.eurozine.com/articles/2009-12-16-ebbesson-en.html>>.

Sekundärlitteratur

- Baker, Mona 1992. *In Other Words*. Abingdon: Routledge.
- Cassirer, Peter 2003. *Stil, stilistik & stilanalys*. 3 uppl. Stockholm: Natur & Kultur.
- Gullin, Christina 2002. *Översättarens röst*. Lund: Studentlitteratur.
- Heradstveit, Daniel & Tore Bjørgo 1996. *Politisk kommunikation*. Lund: Studentlitteratur.
- Holm, Lars & Kent Larsson 1993 [1980] . *Svenska meningar*. Lund: Studentlitteratur.
- Hultman, Tor G. 2003. *Svenska Akademiens språklära*. Stockholm: Svenska Akademien.
- Ingo, Rune 2007. *Konsten att översätta – översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Lakoff, George & Mark Johnson 1980. *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Levý, Jiří. Konstnärlig stil och ”översättarstil”. I: Kleberg, Lars (red.). *Med andra ord – Texter om litterär översättning*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Norstedts engelska ord, <www.ord.se/oversattning/engelska/>.
- Norstedts svenska ord, <www.ord.se/oversattning/Svenska/>.
- Skrivregler för svenska och engelska*, TNC 2004. Solna: Terminologacentrum TNC.
- Svenska skrivregler utgivna av Språkrådet* 2008. 3 uppl. Stockholm: Liber.